

AYIN KİTABI

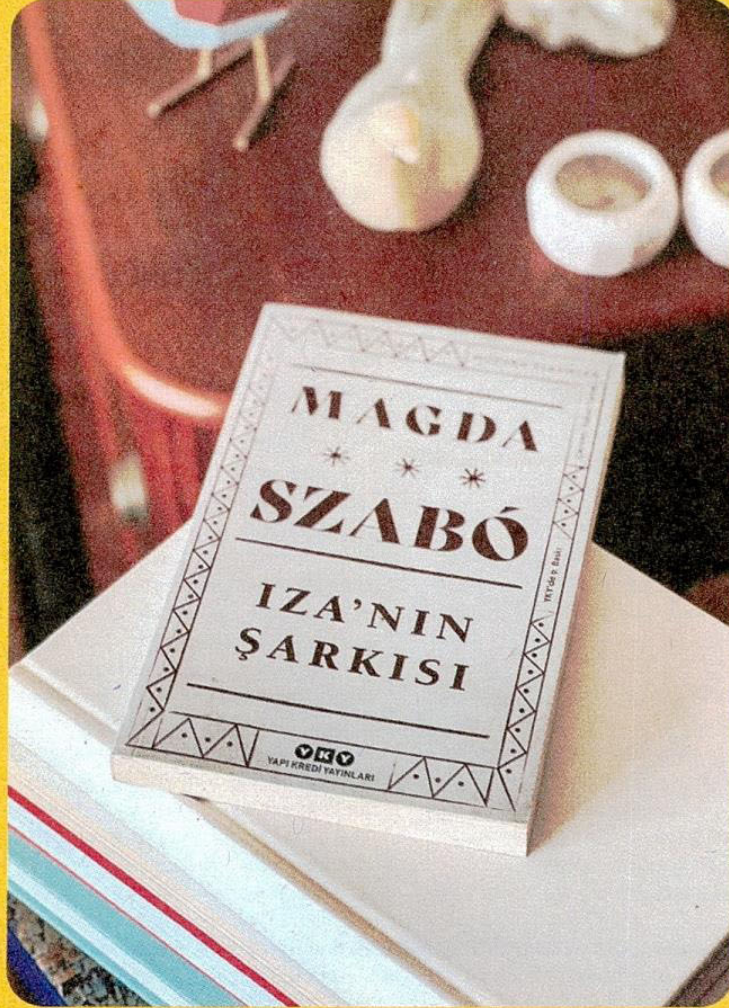
MAGDA SZABÓ, IZA'NIN ŞARKISI, YKY, 2020

USTA İŞİ, İNCELİKLİ, HÜZÜNLÜ, ÇOK DOKUNAKLI BİR KİTAP: IZA'NIN ŞARKISI

Şu köşede epeydir büyük bir aşkla bağlandığım Macar yazar Magda Szabó'yu hiç konuk etmemişim, ne büyük eksiklik! Bu ayın kendisinin doğum ayı olduğunu hatırlayınca, ekim köşemi bu olağanüstü kadına ayırmaya ve kendisiyle tanışma kitabım olan *Iza'nın Şarkısı*'ni yazmaya karar verdim. Szabó'nun tüm eserlerini öyle çok seviyorum ki açıkçası hangisini yazacağımı seçmekte güçlük çektim ama o ilk tanışmanın büyüğü hâlâ zihnimde dipdiri durduğu için, başladığım yeri anlatmaya karar verdim. Bu arada dergiyi ekim ayının ilk günlerinde alan okurlara, Szabó'nun doğum günü olan 5 Ekim'de Macar Kültür Merkezinin benim de katılacağı bir anma yemeği düzenleyeceğinin haberini de vermek isterim.

Szabó'yla tanışmam aynı zamanda Macar edebiyatıyla da tanışmam oldu ve Agota Kristof, Sándor Márai gibi diğer Macar yazarları okudukça muazzam bir edebiyat geleneğiyle karşı karşıya olduğumuzu anladım. Bunun farkında olmamak belki biraz da benim cehaletimdi ancak Macaristan'ın Avrupa denince edebiyat gelenekleriyle akla ilk gelen Fransa, Almanya yahut Rusya gibi ülkeler arasında olmadığı da muhakkak. 2002 yılında Imre Kertész'e verilen ödüle dek hiç Nobel Edebiyat Ödülü almamış olan Macarların edebiyatının hak ettiği itibarın, mevcudun çok ötesinde olduğunu, okudukça fark ettim.

Büyük toplumsal olayların edebiyattaki izleri de büyük oluyor şüphesiz. Macar edebiyatında gördüğümüz temel izleklerin başında II. Dünya Savaşı ve Nazi işgaliyle ardından yaşadıkları Sovyet deneyimi olması şaşırtıcı değil dolayısıyla. Şiddetin,

baskının, otoriterliğin farklı tezahürlerini toplumun iliklerinde hissettiği bu iki dönem, 20. yüzyıl Macar edebiyatına da elbette ki sinmiş durumda.

Mevzubahis *Iza'nın Şarkısı* kitabında da bu iki büyük tarihi dönemin izlerini ziyadesiyle görmek mümkün. Szabó'nun ilk olarak 1963'te yayımlanan kitabı, Iza adlı bir genç kadının, babası ölüncü köyde yaşayan annesini yalnız kalmaması için

yanına almasının öyküsünü anlatıyor. Her ne kadar son derece iyi bir niyetle yapılmış bir teklif olsa da yaşanan deneyimin her ikisi için de pek mutluluk verici olmayacağına kitap ilerledikçe keşfetmeye başlıyoruz. Doktor kızıyla çok gururlanan ve onunla köydeki hayatını bırakarak başkent Budapeşte'de yaşamayı mutlulukla kabul eden anne Etelka'yla savaş sonrası büyük bir hızla değişen Macar toplumunun yeni yüzünü temsil eden Iza arasındaki kuşak çatışması, ikili aynı evde yaşamaya başlayınca çok daha görünür ve hissedilir hâle geliyor ve her ikisini de mutsuz eden bir dinamığe dönüşüyor.

1956'daki Macar Devrimi her ne kadar Sovyet güçleri tarafından bastırılmış ve ülke komünizme yönetilmeye 1989'a dek devam etmiş olsa da bu tarihin ardından toplumdaki değişim ve dönüşüm talebinin önlenemez şekilde yüzeye çıktığı; yaşamın ve kentlerin dönüşmeye başladığını göz önünde tutarak okumalı kitabı. Iza yüzünü şehre dönen bu yeni kuşağın temsilcisiyken, annesi Etelka toprakla ilişkisi çok daha derin başka bir yaşam biçiminin bir örneği olarak beliriyor kitapta. İki farklı dönemde yetişmiş iki kadının arasındaki kuşak çatışmasını bu toplumsal arka plan eşliğinde okumalı.

Ancak Szabó, böyle bir arka plan üzerine kurguladığı öyküsünü anlatırken, bireyselliğinden ve biricikliğinden hiçbir şey yitirmemeyi de başarıyor.

Şunu muhakkak söylemek lazım: olağanüstü yürek parçalayıcı bir kitap *Iza'nın Şarkısı*. Asla melodramatik bir anlatıya başvurmadan, ziyadesiyle süsüz, sade, yalın ve hatta mesafeli bir dille; son derece iç burkan bir hikâye anlatmayı başarıyor yazar ve ben bunu hayranlık uyandırıcı buluyorum.

Anne-kızın çatışmalarını, kırgınlıklarını, birbirlerini sevmeye biçimlerindeki farklılığı ve bundan doğan hüznü öyle derinlikli biçimde ortaya koyuyor ki Szabó, hayran olmamak mümkün değil sahiden. İnsanların birbirini anlamasının imkânsızlığını, kabuklarımızın altında ne kadar başka insanlar olduğumuzu, yalnızlığın nasıl kaçınılmaz olduğunu suratıma çarptı bu kitap. İçindeki herkesi sevdim, hepsine kızdım. Hepsini sezdim, herkesi işittim, hak verdim, eleştirdim. Yazarın tarafsızlığını böyle koruyabilmesi, yargılamadan tüm karakterlerini çırılçıplak soyup okurun takdirine sunabilmesi büyük maharet hakikaten. Okuyan herkesin, ama özellikle anneleriyle ilişkileri üzerine kafa yoran kadınların içinde çok tanıdık şeyler bulacağına inanıyorum. Ezcümle: Usta işi, incelikli, hüznü, çok dokunaklı bir kitap *Iza'nın Şarkısı*.